

Vyresnysis seržantas padeda kariui susitvarkyti autus. Nevykusiai užvyniojus juos, auliniai batai dažnai iki kraujo nutrindavo kojas.

Raudonosios armijos kariai prieš apdovanojant išrikiuoti miško aikštelėje. 1942 m.

gautus naujus autus. Jis geraširdiškai žvelgė kiau-
rai mane ir neskubėda-
mas tarė: „Na, ir kam
tau nauji autai? Vis tiek
juk užmuš. Geri ir senie-
ji. Kodėl reikalauji?“ Na,
aš nuolankiai ir atsakiau:
man, tai vis tiek, bet štai
pulkininkas liepia.

Apžiūra praėjo puikiai.
Atvažiavo, ko gera, armi-
jos politinio skyriaus vir-
šininkas ar panašiai, iki
žemės graibstymo gir-
tas generolas. Užkimusiu,
pragertu balsu jis kažką
kalbėjo, grojo orkestras,
mes žygiavome aukštai
keldami kojas ir smar-
kiaai trepsėdami dulkiną
žemę. Ir mus net nufilma-
vo pakeliui važiuojant kino
operatorius. Ko gera, kur
nors archyve yra kadrai,
įamžinę mano persona
prie vėliavos naujais au-
tais. Dabar jau buvo gali-
ma eiti į mūšį.

Mūšiai prasidėjo lie-
pos 22-ąją. Ryte išgirdo-
me kanonadą. Prasidėjo
artilnerijos parengimas ties
Siniavinu. Puolimo užda-
vinys – perkirsti vokiečių
pozicijas prie Siniavino,
užimti Mgą ir užtikrin-
ti pusiau blokuoto Le-
ningrado susisiekimą su

Raudonarmiečiai neša sužeistąjį. 1941 m.

Sovietų kariai Siniavino rajone. 1942 m.

šalimi. Kariuomenė buvo aprūpinta neblogai. Turėjome daugybę tankų, lėktuvų,
katiušų, automatinių ginklų. Milžiniškais kiekiais vežė šaudmenis. Kartais būda-
vo, kad per dieną į vokiečius paleisdavome sviedinius, kuriuos atveždavo du ar trys
ešelonai! Tai buvo pragariškas apšaudymas. Žemė drebėjo, dūmai užtemdė dangų.
Deja, vos tik pėstininkai pajudėdavo į mūšį, vokiečių pozicijos iškart atgydavo ir
divizija po divizijos atguldavo prie Siniavino kalvų papėdės. Nuklojus sviedinių iš-
raustą plotą lavonais, pavykdavo pajudėti tik šimtą ar du šimtus metrų. Nė vieno
krūmelio, nė vienos žolelės, viskas buvo „išarta“. Vien apdeginta žemė, lavonai ir
susiraižęs metalas. Suvestinėse tai buvo vadinama „vietinės reikšmės mūšiais“, o
karo istorijos veikaluose šie veiksmai buvo apibūdinami kaip „priešo išsekimas ir
jo pajėgų atitraukimas nuo Leningrado“. Taip ir buvo, bet nei Siniavino, nei Mgos
mes neužėmėm, o artimiausiose pelkėse paguldėme keletą korpusų. Prie Pogostės
visko matėme ir pripratome, bet čia buvo dar baisiau. Mūšių ir ugnies tankio mastai
buvo sunkiai įsivaizduojami. Iš Stalingrado atvykusio pastiprinimo kareiviai tikino,
kad net ten buvo daug lengviau. Tačiau Leningrado apgulties istorijoje šie mūšiai
tik užmirštas epizodas.

Liepos 22-ąją mūšius ties Siniavinu pradėjo kiti, o mūsų divizija kol kas dar buvo
prie Pogostės. Tik vienas jos batalionas surengė išpuolį. Jo kareiviai ryte perėjo
Duboko upelį ir netikėtai pelkėje atakavo vokiečių užtvarą, supiltą iš žemių.¹ Jie su-
sprogdino dalį užtvaros, prasiveržė į vokiečių gynybos gilumą, nukovė keletą prie-
šo kareivių, o karininką, kuris iš pistoleto spėjo pakloti keletą mūsiškių, užkapojo

¹ Įvykiai rutuliojosi pelkėse, todėl vokiečiai vietoj apkasų pynė tvoras, tarp kurių pribėrė žemių. Susidarydavo iki dviejų metrų aukščio ir tokio paties pločio siena. Pro ambrazūras šaudė, o griovys, iš kurio kasė žemes, buvo papildoma kliūtis puolantiems.

Vokiečių karių kapinės ties Naugardu.

kad vokiečiai savo žuvusiuosius būtinai laidojo karstuose, o jeigu jų trūko, tam naudojo specialius popierinius maišus, kuriuos numirėliui užmaudavo ant kojų ir galvos. Keleto šimtų palaidoti nespėjo, juos radome ant kelio už miesto. Tai buvo patekusi į apsuptį Naugardo miesto įgula.

Kitomis dienomis vis važiuome. Mums buvo skiriami patys sunkiausi ruožai, turėjome padėti prasi-veržusiesiems. Prisimenu milžiniškoms tuopomis apsdintą Lugos plentą. Kai kurios jų buvo niverstos ant kelio, kad sutrukdytų mūsų judėjimą. Kitos tik parengtos sprogdinti. Kamiene buvo padaryta įranta ir padėtas dviejų šimtų gramų geltonas tolo kubelis, primenantis tualetinį muilą. Parengė, bet nespėjo susprogdinti, pabėgo. Mes

Raudonosios armijos kariai Leningrado fronte atakuoja vokiečių pozicijas.

Raudonarmiečiai šaudo į priešo lėktuvą. 1943 metai.

Į taikinį sminga vokiečių lėktuvai Ju-87, dėl nejtraukiamos važiuoklės raudonarmiečių vadinti „vyžočiai“.

tolą naudojom šildymui. Padegtas jis lėtai liepsnoja skleisdamas bjaurius, dvokiančius dūmus.

Naktį šturmuojant vieną kaimą, šaudant kulkosvaidžiui, kritau į balą ir persišaldžiau. Vakare pakilo didelis karštis, bet sirgti nebuvo laiko. Gulėjome atviroje miško laukymėje. Pūga, pūtė vėjas. Nenorėdamas dar labiau peršalti tarp pusnių šokau džigą. Ryte karštis nukrito, liga praėjo. Tikriausiai organizmas sutelkė visas jėgas ir susidorėjo su peršalimu.

Vasarį atakavome didelį kaimą keistu pavadinimu – Medvedis (liet. – Lokys), deja, vokiečiai laikėsi mirtinai. Jie privalėjo apsaugoti savo kariuomenės pagrindines pajėgas, besitraukiančias nuo Leningrado ir Lugos. Šioje vietoje ties Medvedžio kaimu buvo pralieta labai daug kraujo... Čia aš pirmą kartą numušiau lėktuvą. Suprantama, ne vienas, drauge su kitais. „Vyžočiai“ smigo tiesiai į mus. Sukritome į griovį. Gulėdami ant nugaros šaudėme iš įvairiausių ginklų – šautuvų, kulkosvaidžių ir net automatų. Vienam lėktuvui, išeinančiam iš smigimo, į geltoną pilvą įsegėme gerą porciją metalo. Pasirodė dūmai, lėktuvas tėsėsi į artimiausią lauką ir sprogo. Lakūnas spėjo iššokti ir nusileisti parašiotu. Praėjus baimei, nepaisydami stipraus apšaudymo, puolėme jį gaudyti. Tai buvo patyręs kareiva, apdovanotas ordinais už kovas Prancūzijoje, Anglijoje, Olandijoje. Davėme jam užsirūkyti, tačiau apdegusiomis drebančiomis rankomis jis sunkiai nulaikė suktinę. Atbėgo zenitininkai, prašė numušą vokiečių atiduoti: už tai jie gautų ordinus ir laipsnius, bet mes neatida-

Sovietų armijos maršalas G. Žukovas (dešinėje), armijos generolas I. Konevas ir jo štabo karininkas.

Reichstagas po mūšių...

kvežimių su apsauga, ginkluotų motociklininkų virtinę ir džipą, kuriame sėdėjo maršalas Žukovas. Būtent jis visus tuos, kurie judėjo plentu, viską, ką sutelkė šalis, stojusi į mirtiną kovą su Vokietija, savo nenugalimos valios jėga vijo į priekį, į Berlyną. Kaip tik jam buvo išvalytas plentas, kad niekas netrukdytų skubėti į Vokietijos sostinę.

Bet kas tai? Plentu veržliai juda sunkvežimis su sviediniais ir aplenkia viršininkų kavalkadą. Prie vairo sėdi ivanas, kuriam įsakyta kuo greičiau pristatyti šaudmenis į priešakines. Baterija be šaudmenų, vaikinai žūsta, ir jis vykdo savo pareigą, nekreipdamas dėmesio į reguliuotojus. Maršalo džipas sustoja, maršalas nušoka ant asfalto ir drebia:

– Na, tavo motiną!.. Pavyt! Sustabdyt! Atvest pas mane!

Po minutės drebantį ivanas stovi priešais rūstųjį maršalą.

– Jūsų vairuotojo pažymėjimą!

Maršalas paima dokumentą, suplėšo į skutelius ir sukriokia sargybai:

– Primušt, apmyžt ir įmest į griovį!

Svita nuveda ivaną į šalį ir tyliai jam šnabžda:

– Eik greičiau iš čia ir pasistenk daugiau nepakliūti!

Mes sustingę stovime kelkraštyje. Maršalas jau seniai nuvažiavo į Berlyną, ir griaudėjantis srautas vėl pajuda.

Berlynas. Karo pabaiga

Berlyno puolimą pradėjome nuo garsiojo Kiustrino placdarmo prie Oderio. Neregėtas milžiniškos jėgos artilerijos parengimas, ugnies ir skeveldrų jūra užtvindęs vokiečių pozicijas. Tokios galios mūsų kariuomenė dar niekada nebuvo sutelkusi ir visa ja užgriuvusi vokiečius viename mūšyje. O jie vis tiek priešinosi. Pasirodo, į duobes kalvos šlaite vokiečių vadovybė susodino folksšturmo pulką – berniukščius ir senius su faustpatronais. Ši kariauna žuvo, bet sunaikino daugybę tankų, sulaukė puolimą. Mūsų kraujas kaip seniau vėl liejosi upe. Inercija, prasidėjusi 1941 metais ties Pogostės ir kitomis panašiomis į ją stotimis, nesumažėjo, o tik dar labiau išaugo, nors ir kariauti išmokom, ir ginklų turėjome iki valiai. Tiesiog įpratome nepaisyti nuostolių. Tik dabar lavonai nesikaupė vienoje vietoje, o vienodai pasiskirstė po Vokietiją pagal mūsų proveržio priekį greitį. Be to, juos iš karto laidojo. Per ketverius karo metus sutvarkė daug ką, taip pat ir laidotuvių tarnybą... Suprantama, karas – tai tokia būseną, kurioje dalyviai varžosi, kuris kurį greičiau nudės... Galų gale mes išmušėme vokiečius, bet savųjų įsigudrinome išmušti keletą kartų daugiau. Tokia mūsų didžioji pergalė!

Berlyno operacija puikiai žinoma ir detalai aprašyta. Juk čia ne Pogostė! Čia mus lydėjo sėkmė! Todėl nėra tikslo kartoti, kaip ji vyko. Prisimenu tų dienų balandžio bei gegužės atbundantią gamtą. Visa Vokietija buvo paskendusi obelų ir vyš-

Vokiečių folksšturmo pašauktinis su faustpatronu. 1945 m. kovas.

Paskutinis Berlyno šturmo etapas. Sovietų artilerija apšaudo Berlyną. 1945 m.

Sovietų kariuomenė žygiuoja per Berlyną. 1945 m. gegužė.